

§ 11. Рэлігія старажытных грэкаў

- ?! 1.** Як называюць рэлігію, заснаваную на пакланенні шматлікім багам?
2. Што ўвасаблялі багі, якім пакланяліся вядомыя вам народы Старажытнага Усходу?

Эліны, як і іншыя народы Старажытнага Усходу, імкнуліся разгадаць грозныя і незразумелыя прыродныя з’явы, пазнаць таямнічыя сілы, якія кіруюць чалавечым жыццём. Міфы Старажытнай Грэцыі, створаныя шмат стагоддзяў назад, у цяперашні час з’яўляюцца найвялікшым культурным здабыткам чалавецтва. У якіх багоў верылі грэкі? Як шанавалі сваіх багоў?

1. Вера ў існаванне звышнатуральных сіл. У глыбокай старажытнасці грэкі верылі ў існаванне душы. Яна знаходзілася, як яны ўяўлялі, у такіх важных органах чалавека, як сэрца, печань і ныркі. У момант смерці душа пакідала чалавека і працягвала жыць у замагільным свеце — свеце ценяў. Грэкі лічылі, што душой валодаюць таксама рэкі, моры, расліны, жывёлы, камяні і іншыя прадметы.

У старажытных грэкаў існаваў культ жывёл: быка, арла, ваўка, мядзведзя. Грэкі шанавалі грыфона — міфічную крылатую істоту з тулавам ільва і галавой арла. Лічылася, што яна аб’ядноўвала ў сабе дабро і зло. Вялікую ролю ў жыцці грэкаў адыгрывала магія і варажба, вера ў прарочыя сны.

Рэлігійныя вераванні старажытных грэкаў адлюстроўвалі разуменне імі сэнсу чалавечага жыцця, добра і зла, шчасця і пакуты.

2. Багі-алімпійцы. Старажытныя грэкі лічылі, што багі жывуць на гары Алімп, таму іх называлі алімпійскімі. Яны ўяўлялі багоў у выглядзе людзей, якія жывуць адной вялікай сям’ёй. Там, на Алімпе, у раскошных палацах багі праводзілі час у бясседах за сталамі і ў забавах. Адтуль яны спускаліся на зямлю і ўмешваліся ў жыццё людзей, дапамагалі ім ці, наадварот, перашкаджалі.

▲ Багіня Гера

▲ Бог Аїд

▲ Бог Апалон

Самым галоўным бажанствам, бацькам і багоў, і людзей, быў *Зеўс*. Ён кіраваў маланкай і громам, падараваў людзям законы. Грэкі адлюстроўвалі *Зеўса* ў выглядзе ўсемагутнага цара, які сядзіць на троне са скіпетрам (жазлом) у руцэ. Жонка *Зеўса* *Гера* лічылася вярхоўнай багіняй і заступніцай сям'і.

Два браты *Зеўса* — *Пасейдон*, бог мораў і акіянаў, і *Аїд* — бог падземнага царства мёртвых. *Пасейдон* заўсёды адлюстроўваўся з трызубцам, з дапамогай якога ён паднімаў буру ў акіяне.

Асабліва шанаваліся сын *Зеўса* *Апалон* — бог святла, заступнік мастацтва і паэзіі. У Дэльфах быў пабудаваны храм *Апалона* з аракулам. *Аракулам* называліся свяшчэнныя месцы, дзе людзі даведваліся ад жрацоў пра задумы багоў. У Грэцыі было шмат аракулаў. Але ніводны з іх не мог параўнацца са славай і аўтарытэтам *Дэльфійскага*.

Сястра *Зеўса* — багіня земляробства *Дэметра* навучыла людзей вырошчваць хлеб. Грэчаскія воіны маліліся суроваму

с. 195–196

▲ Бог вайны Арэс

богу вайны *Арэсу*, кавалі — богу-працаўніку *Гефесту*, а гандляры — хітраму і вынаходліваму *Гермесу*.

Вялікай любоўю карысталася дачка Зеўса *Афіна* — багіня мудрасці і заступніца гарадоў. У яе гонар грэкі назвалі горад Афіны. Багіню часта адлюстроўвалі ў ваенных даспехах і з савой — сімвалам мудрасці. Багіня каханьня і прыгажосці *Афрадыта* таксама лічылася дачкой Зеўса.

Акрамя алімпійскіх багоў, грэкамі шанаваліся шмат якія іншыя божаствы: багіня перамогі *Ніка*, бог сонца *Геліяс*, багіні месяца, дня, світаньня, ночы, вятроў.

3. Культ, або шанаванне, багоў. У гонар сваіх багоў старажытныя грэкі будавалі храмы і ставілі статуі. Тэрыторыя храма лічылася свяшчэннай і недатыкальнай. У храмах людзі захоўвалі свае каштоўнасці. Самым знакамітым у Старажытнай Грэцыі быў храм Зеўса ў горадзе Алімпія на поўдні Грэцыі.

Грэкі імкнуліся не ўгнявіць багоў. Яны строга выконвалі ўстаноўленыя абрады — узносілі малітвы і рабілі ахвярапрынашэнні. На ахвярным алтары распальвалі свяшчэнны агонь. У агонь лілі віно, алей, мёд або малако. У асабліва важных выпадках у ахвяру прыносілі жывёл. У агонь — у дар богу — кідаліся толькі асобныя часткі жывёлы.

Усё астатняе з’ядалі ўдзельнікі ахвярапрынашэння. Для самых бедных людзей гэта была адзіная магчымасць паласавацца мясам. Грэкі ўспрыма-

◀ Храм Зеўса ў Алімпіі. Рэканструкцыя

лі ахвярапрынашэнні як агульную, сяброўскую трапезу людзей і багоў.

4. Рэлігійныя святы. У гонар багоў арганізоўваліся святы і ўрачыстасці. У гэты час да культавых месцаў сцякалася мноства людзей. Існавалі святы ў гонар якога-небудзь аднаго бога або шматлікіх багоў. У Афінах праводзіліся ўрачыстасці, прысвечаныя багіні Афіне. У Алімпіі спраўляліся агульнагрэчаскія святы ў гонар Зеўса. Асаблівае месца займала свята *Дыянісіі*, якое праводзілася ў гонар бога ўрадлівасці, вінаграду і віна Дыяніса.

Акрамя ахвярапрынашэнняў, кожнае свята суправаджалася танцамі, праходзілі музычныя спектаклі і спартыўныя спаборніцтвы. Людзі верылі, што такім чынам яны ўстанаўлівалі сувязь з самімі багамі.

ПАДВЯДЗЁМ ВЫНІКІ

- ◆ *Старажытныя грэкі былі язычнікамі. Яны верылі ў звышнатуральныя сілы і пакланяліся мноству багоў.*
- ◆ *Асабліва грэкі вылучалі і шанавалі алімпійскіх багоў.*
- ◆ *Жыхары Грэцыі прасілі ў багоў дапамогі і падтрымкі, здзяйснялі культавыя абрады, арганізоўвалі ў іх гонар шматлікія святы.*

- ? **1.** Як ва ўяўленнях пра багоў адлюстраваліся асаблівасці прыроды і заняткі жыхароў Старажытнай Грэцыі? **2.** Чым можна растлумачыць вялікую колькасць грэчаскіх багоў? Якіх з іх асабліва вылучалі і чаму? **3.** На аснове тэксту параграфу запоўніце ў сшытку табліцу «Багі Грэцыі»:

Імёны багоў	Якія сілы сімвалізуюць, што апекваюць
-------------	---------------------------------------

4. Які храм у Грэцыі быў самым знакамітым? Чым гэта можна растлумачыць? 5. Якім чынам людзі спрабавалі ўстанавіць сувязь з багамі? Што здалася вам незвычайным у шанаванні грэчаскіх багоў?

Стварыце «візітныя карткі» грэчаскіх багоў і міфічных істот. З аднаго боку змясціце відарыс, з іншага — кароткую інфармацыю (якія сілы ўвасаблялі, сімвалы і атрыбуты). Прапануйце аднакласнікам гульню «Угадай-ка!».

ХРАМ ЗЕЎСА Ў АЛІМПІІ

У V ст. да н. э. пасля пераможнага завяршэння грэка-персідскіх войнаў архітэктар Лібон узвёў у горадзе Алімпія велічны храм Зеўса Алімпійскага. Статую Зеўса было даручана стварыць знакамітаму скульптару Фідзію. Аснова статуі выраблена з дрэва. Адкрытыя ўчасткі цела пакрыты плацінамі са слановай косткі. Адзенне зроблена з лістоў золата. Статуя вышыняй 14 м здавалася жывой.

*Якія з сямі цудаў свету вам ужо вядомыя?
Дзе яны знаходзіліся?*

§ 12. Старажытнагрэчаская школа і навуковыя веды

?! 1. Дзе і калі быў створаны першы алфавіт? 2. Назавіце найбольш значныя навуковыя дасягненні народаў Старажытнага Усходу.

«Толькі дзякуючы адукацыі чалавек становіцца самай выдатнай і самай боскай з істот, невук жа — самае дзікае з усіх стварэнняў, што існавала на Зямлі», — лічыў старажытнагрэчаскі мысліцель Платон. Чаму і як вучылі дзяцей грэкі? Якое пісьменства выкарыстоўвалі? Які ўклад у сусветную культуру ўнеслі старажытнагрэчаскія вучоныя?

1. Пісьменства і школа. Пісьменства на аснове алфавіта ўзнікае ў Грэцыі толькі ў VIII ст. да н. э. Алфавіт складаўся з літар, якія абазначалі асобныя гукі. Шмат якія літары і сам прынцып запісу жывой мовы былі ўзяты ў фінікійцаў. Першую літару фінікійскага алфавіта «алеф» грэкі назвалі «альфа»,